

Ivo de Wijs over taal en onderwijs

'Frater Fulgens maakte grote indruk, hij gaf ons alle ruimte'

Ivo de Wijs. Dichter, schrijver, cabaretier, presentator en radiomaker. Taalkunstenaar pur sang. Ook heeft hij nog even voor de klas gestaan. 'Ik heb maar op één leuke school gestaan. Daar voelde ik me op m'n gemak, de leiding was leuk, gaf me vertrouwen en als je al een keer uit de bocht vloog dan werd dat op een vriendelijke manier glad gestreken.'

Tekst:
Frank Stienissen

Fotografie:
Raphaël Drent

Wanneer ontdekte je je interesse voor taal?

Op school was ik goed in Nederlands en thuis hadden we een grote boekenkast, een keurige katholieke bibliotheek. Ik heb me altijd in de Nederlandse taal verdiept en al vroeg dacht ik: daar wil ik van gaan leven. En als ik geen Nederlands was gaan studeren, dan was het waarschijnlijk journalistiek geworden. Hoewel later bleek dat ik daar helemaal niet zo goed in was. Ik was niet alert genoeg daarvoor. Bij de radio liet ik wel eens dingen passeren waarvan een collega later zei: 'Dat was nieuws!' Cabaret lag me beter. Al heel jong trad ik voor ooms en tantes op tussen de schuifdeuren.

Wie is je grote voorbeeld?

Vroeger was dat absoluut Toon Hermans. Totale kolder, heerlijk. Hij kon ook prachtig spelen met taal. 'Komt deze of gene naar mij toe ... meestal gene!' 'De stemming veranderde in een mum van tijd, meestal heb ik er twee mummies voor nodig.' Toon Hermans had alle gekte, hij was gewoon heel erg geestig. Zijn blijheid sprak me ook aan. Ook ik ben tamelijk opgewekt van karakter.

Welk boek heeft in je jeugd veel indruk op je gemaakt?

Pieter Bas. Daar hoef ik niet lang over na te denken. Kraaiend van de pret las ik dat boek. De lichte taboesamenleving van toen wist Bomans heerlijk op de hak te nemen. Van Bomans liep de lijn naar Dickens. Ik heb later zijn *Great Expectations* bewerkt. Ik moest er een familievoorstelling met liedjes van maken. Helaas was de voorstelling veel te lang. Dickens heeft al een vrij ingewikkelde intrige en dan moeten er ook nog liedjes in! Het stuk duurde ruim vijf uur! Dat is voor de kinderen en ouders een veel te lange zit. Nog steeds word ik er aan herinnerd. Een van de hoofdpersonen in het stuk heet Estella en in de flat waarin ik nu woon, woont ook een meisje dat zo heet. En ik kan niet met haar in de lift staan of ik zing nog: 'Sterker dan de stenen van de straten van de stad is de liefde die ik voor jou voel, de liefde die ik voor jou voel, Estella.'

Je hebt zelf vier jaar voor de klas gestaan? Hoe is je dat befallen?

Ik wilde leraar worden én ik moest uit dienst blijven. En dat kon je als je onmisbaar was voor het onderwijs in Nederland. Ik kom uit een groot gezin en mijn ouders vonden dat ik maar mijn eigen kost moest verdienen. Maar een heel jonge leraar moet wel heel stevig in zijn schoenen staan. Ook toen. Ik had aanvankelijk de grootste moeite om orde te houden. Vooral bij de oudere leerlingen. De steun die ik van de school kreeg, was zeer gering. Ik heb maar op één leuke school gestaan. Dat was de school in Tilburg waar ik zelf eindexamen gedaan had. Daar voelde ik me op m'n gemak, de leiding was leuk, gaf me vertrouwen en als je al een keer uit de bocht vloog dan werd dat op een vriendelijke manier glad gestreken. En was maar een probleem: de school stond op de verkeerde plek. Mijn cabaret begon zich toen te ontwikkelen in Amsterdam en mijn aanstaande vrouw kreeg een baan aan de

universiteit in die stad en die liet me toen weten dat verhuizen naar Tilburg geen optie was. Toen ben ik in de buurt van Amsterdam naar een nieuwe baan gaan zoeken. Eerst kreeg ik er een in 't Gooi en later in Amsterdam. Ik combineerde het lesgeven met een nog steeds doorlopende studie en allerlei cabaretoptrédens. Zowel de school in Amsterdam als die school in Hilversum vond ik vervelende scholen. Ik kreeg totaal geen begeleiding en werd constant gekoeioneerd. Ik werd niet voor vol aangezien. In Hilversum heb ik mezelf een jaar lang ingespannen voor het schoolcabaret. Alles wat ik in huis heb, heb ik erin gestopt. Ik leende de apparatuur van mijn rondreizend cabaret. Van de schoolleiding kreeg ik alleen maar hoon over me heen. Ik kon me toen nog niet verweren tegen dat soort dingen. Ik heb het allemaal geïncasseerd. Later dacht ik: je bent hartstikke gek geweest, dat je dit allemaal hebt gepikt. Ik had veel meer van me af moeten bijten.

Je bent zeer veelzijdig (presentator, theater- en radiomaker, schrijver van kinderboeken, stripboeken, boeken voor volwassenen, musicals en liedjes). Wat vind je het leukste om te doen?

De veel- en veelsoortigheid. Ik heb ooit voor de NRC een dagboek bijgehouden. Op maandag begon ik dan met het samengesteld werk van Drs. P. Op dinsdag mocht ik een liedje schrijven voor Jasperina de Jongh, op woensdag ging ik naar de radio, et cetera, et cetera. Die variatie maakte het zo ongelooflijk boeiend.

Als je terugdenkt aan je eigen basisschooltijd, welke juf of meester heeft de meeste indruk op je gemaakt?

Juffen had ik niet, het waren allemaal fraters. In Tilburg zag het zwart van de fraters. Over het algemeen waren dat leuke mannen. Vooral frater Fulgens die ik in de zesde klas had, heeft grote indruk op mij gemaakt. Hij gaf ons alle ruimte. In die klas heb ik ongelooflijk veel voorgedragen en gedeclameerd, hoorspelen geschreven en stukjes toneel opgevoerd. Zelfs stukken uit de Gijsbrecht van Aemstel heb ik uit m'n hoofd geleerd. In een sentimentele bui ben ik frater Fulgens nog eens gaan opzoeken in Tilburg, maar daar kreeg ik te horen dat hij naar Amsterdam was verhuisd omdat hij daar werk gevonden had. Toen ik hem in Amsterdam ontmoette, bleek dat hij was gaan schilderen. Hij

'Later dacht ik: je bent hartstikke gek geweest, dat je dit allemaal hebt gepikt. Ik had veel meer van me af moeten bijten.'

vroeg mij of ik een tentoonstelling van hem wilde openen. Dat heb ik gedaan. Hij vertelde mij toen ook het verhaal dat hij van een klas een prachtige schaal cadeau had gekregen. Ik lachte al in mijn vuistje, want ik wist dat wij dat waren geweest. Hij klom op een krukje en pakte de schaal. En toen zei ik: 'Frater, kijk eens op de achterkant.' Daar stond ook mijn naam. Er gingen vervolgens jaren voorbij en op een dag zei mijn dochter tegen mij: 'Er is een man aan de deur geweest met een pakje.' Toen ik het pakje openmaakte, zat die schaal erin. Een paar dagen later heb ik hem opgebeld om hem te bedanken. Hij was een dag eerder overleden.

Heeft u als vader uw interesse voor taal aan uw kinderen doorgegeven?

Mijn zoon schrijft wel eens liedteksten voor zijn eigen band, maar er is meer vraag naar covermateriaal dan naar eigen werk. En mijn dochter schrijft vooral beleidsrapporten. Desgevraagd kunnen ze allebei voor een feestje een puntgave tekst bakken. Op de laatste Sinterklaas werd ik gehegeld dat ik aldoor riep dat ik met pensioen was, maar dat ik nog zoveel moest schrijven. Toen hebben mijn kinderen een compilatie gemaakt van al het werk dat half af is. Dat moest ik eerst maar afmaken, vonden ze. In die voordacht moest ik zinnen afmaken als: 'Moeder mag ik homo worden, hi ha ho, ...' Hilarisch!

Je hebt talloze kinderboeken geschreven. Welk boek is je bijgebleven?

Dat boek heet Dat rijmt. Daar heb ik de zilveren griffel voor gekregen. Dat boek heb ik samen met illustrator Alfons van Heusden gemaakt. Een vreselijk aardige man. Met hem kon ik lezen en schrijven. Ik hecht ook aan de avonturen van de onfortuinlijke piraat De Houtepoot. Die is uit de handel, maar je kunt hem wel op mijn website nalezen. Het is een soort stripverhaal geschreven door Ivo de Wijs en geïllustreerd door Ivo de Weerd. Met hem klikte het ook.

Hoe kijk je tegen het onderwijs van nu aan?

Och, je hoort zoveel. Wat mij helemaal niet bevalt, is het gegeven dat het management aan de macht is. En iedereen beroept zich op de cijfers. Je hoort aldoor: je hebt de cijfers nog niet goedgekeurd. Het draait allemaal om geld. Op de lagere school waar mijn zus stond, kregen ze een nieuwe manager. Het was geen onderwijsman. Hij riep op een gegeven moment: 'Oh, ik hoor het al, u kent meer van de taal als mij.' Dat is dan het hoofd ener lagere school! Dat kan nooit goed gaan.

Hoe moet het dan wel?

Om het enthousiasme weer terug te krijgen, moet de macht komen te liggen bij de mensen die het vak beheersen. Verder ophouden met de etikettering dat vrijwel ieder kind op deze aardbodem ADHD of een ander rugzakje heeft. Er zijn zoveel kinderen waar een probleem aan kleeft, dat er voor de normale kinderen nauwelijks meer ruimte is. Je hoort nooit meer een normaal verhaal. En verder moeten we ook

die ouders uit de school weren. Die zijn daar onderhand de baas. Ze zitten de hele dag op school. Daardoor heeft het team nooit meer een vrij woord. Als je als school beleid ontwikkelt, moeten ouders niet constant meeluisteren.

Wat wil je leerkrachten graag meegeven?

De Rederijkers wisten daar wel raad mee. Je moet goede voorbeelden krijgen die jouw creativiteit prikkelen. Daar word je slimmer en beter van. Mijn kinderen zeiden vroeger: 'We kunnen hier nou nooit eens eten zonder dat er een boek op tafel ligt.' En zo was het ook. Altijd had ik wel een leuk voorbeeld. Mijn eerste stukjes leken op Bomans of Carmiggelt, pas veel later werd ik origineler en gaf ik er een eigen draai en toon aan. Maar ook toen liet ik me inspireren door Drs. P en Annie M.G. Schmidt. Toen ik nog voor de klas stond, maakte ik elke week voor mijn leerlingen een krant. Hierin stopte ik allerlei aardige fragmenten die ik in die week tegenkwam. Er stonden stukjes in van Kees van Kooten die toen met zijn treiterrends bezig was. Ik kan me nog een parodie herinneren op die casual kaartjes die je bij geboortes of begrafenissen krijgt. Van Kooten schreef: 'Hij is dood, begraven met die hap!' De schoolleiding kon het niet waarderen. Toch denk ik dat je als leerkracht het goede voorbeeld moet geven. Dat werkt inspirerend, daar hebben de leerlingen wat aan.

'Mijn kinderen zeiden vroeger: 'We kunnen hier nou nooit eens eten zonder dat er een boek op tafel ligt.'"